

Juridiskās personas maksātspējas atjaunošana – mīts vai realitāte?

Kopš 2010. gada 1. novembra spēkā esošā **Maksātnespējas likuma (MNL)** 1. pantā teikts: „Likuma mērķis ir veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi un, **ja iespējams, maksātspējas atjaunošanu**, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus.”

Kā redzams, parādnieka maksātspējas atjaunošana jau likuma mērķi norādīta kā otršķirīga, bet likuma galvenais mērķis ir parādnieka saistību izpilde un tai sekojoša juridiskās personas izslēgšana no komercreģistra. Līdz ar to neizbrina statistika: 2015. gadā no 134 ierosinātām tiesiskās aizsardzības procesa lietām tikai 35 lietās ir apstiprināti TAP plāni. Savukārt tajā pašā 2015. gadā ierosinātas 802 juridisko personu maksātnespējas procesa lietas.

Tikpat lielu neskaidrību attiecībā uz likuma mērķi rada MNL 3. un 4. pants, kuros atsevišķi tiek definēti tiesiskās aizsardzības process un juridiskās personas maksātnespējas process, tos it kā nodalot, kaut arī likuma nosaukumā ir iekļauts tikai jēdziens „maksātnespēja”. Šāds likuma nosaukums, kas isti nesakrīt ar likuma mērķiem, acīmredzot pauž paša likumdevēja neticību parādnieka maksātspējas atjaunošanai uz šī likuma pamata.

Patlaban vienīgais juridiskās personas maksātspējas atjaunošanas veids ir tiesiskās aizsardzības process (TAP), tas ir, tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks (MNL 3. pants).

MNL paredz gan TAP, gan ārpustiesas TAP, kurus iespējams piemērot brīdī, kad parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks. Taču MNL piedāvā arī iespēju atjaunot maksātspēju tādām parādniekam, kuram jau uzsākts maksātnespējas process. Proti, MNL 106.–109. pantā paredzēta pāreja no juridiskās personas maksātnespējas procesa uz TAP.

Ārpustiesas TAP, neskatoties uz nosaukumu, nav „ārpustiesas” process burtiskā nozīmē, proti, šis process nenotiek privātā kārtā bez tiesas iesaistes. Arī ārpustiesas TAP tiek īstenots uz tiesas nolēmuma pamata, un tikai tiesa apstiprina pašu TAP pasākumu plānu. Būtiskākā atšķirība ir tā, ka ārpustiesas TAP gadījumā parādnieks tiesā iesniedz sagatavotu TAP plānu, kas jau saskaņots ar kreditoriem, turklāt parādnieks vienoties ar administratoru

un kreditoriem par administratoru šajā procesā, un administrators ir sniedzis atzinumu par TAP plānu (MNL 53. pants). Tiesai atliek vienīgi apstiprināt vai noraidīt tai iesniegto TAP plānu. **Ārpustiesas TAP līdz ar to visbiežāk izmantojams gadījumos, kad starp parādnieku un lielāko daļu kreditoru nepastāv strīdi vai domstarpības, bet visi ir gatavi savstarpēji vienoties, lai kopīgiem spēkiem pārvarētu finansiālās grūtības.**

Klasiskā TAP uzsākšana ir sarežģītāka, proti, parādnieks vispirms vēršas tiesā ar TAP pieteikumu, uz kura pamata tiesa ierosina TAP lietu, ja pieteikums ir sagatavots atbilstīgi likuma prasībām un nav konstatējami ierobežojumi lietas ierosināšanai (MNL likuma 33.–34. pants). Savukārt administratoru šādā TAP iecel tiesa pēc parādnieka vai Maksātnespējas administrācijas ieteikuma (MNL 35. pants). Ja TAP lieta ir ierosināta, tad divu mēnešu laikā parādniekam jāizstrādā TAP pasākumu plāns un jāaskarņo tas ar kreditoriem, kā arī jāiesniedz apstiprināšanai tiesā. Turklāt pastāv iespēja šo termiņu pagarināt par vienu mēnesi (MNL 40. pants).

Laikā no TAP lietas ierosināšanas līdz TAP plāna apstiprināšanai vai lietas izbeigšanai (ja TAP plāns nav iesniegts vai tas netiek apstiprināts) parādniekam tiek piemērots tā dēvētais **saudzējošais režīms**, tas ir, zināmā mērā tiek iesaldētas pret parādnieku vērstas trešo personu darbības. Būtiski, ka **TAP lietas ierosināšana aptur pirms tam uzsāktās spriedumu izpildes lietvedības par naudas piedziņu un saistību izpildīšanu tiesas ceļā, liedz nodrošinātajam kreditoram prasīt iekārtot mantas pārdošanu, kā arī liedz jebkuram kreditoram iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.** Tāpat arī lietas ierosināšana aptur līgumodu un nokavējuma naudas pieaugumu, kā arī aptur to procentu pieaugumu, kuri pārsniedz likumiskos procentus. Visbeidzot, lietas ierosināšana aptur nodokļu prasījumu nokavējuma naudas aprēķināšanu (MNL 37. pants). Ja TAP plāns netiek apstiprināts un lieta tiek izbeigta, tad visas apturētās darbības atjaunojas, un nereti nākamais solis jau ir parādnieka maksātnespēja.

**Olavs
Cers,**
zvērīnāts
advokāts,
zvērīnātu
advokātu
biroja
O.Cers un
J. Jurkāns
partneris

Potenciālajiem TAP subjektiem gan arī jāņem vērā, ka MNL nepieļauj negodprātīgu TAP lietas sākotnējās stadijas izmantošanu. Proti, tiesa izbeidz TAP un pasludina juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja attiecībā uz parādnieku gada laikā otro reizi ierosināta TAP lieta, bet nav pasludināta TAP īstenošana (MNL 51. panta otrā daļa).

TAP piemērojamas vairākas metodes (MNL 38. pants), no kurām vispopulārākās ir maksājumu saistību izpildes atlikšana un mantas atsavināšana vai apgrūtināšana ar lietu tiesībām. Bieži TAP plānā tiek paredzēta kreditora prasījuma proporcionāla dzēšana vai samazināšana. Respektīvi, lai saņemtu daļu no sava prasījuma, kreditori ar plāna apstiprināšanu atsakās no sava prasījuma pārējā daļā. Piemēram, lai saņemtu 70% no sava prasījuma, kreditors atsakās no 30%, un šajā daļā kreditoru prasījumi tiek „norakstīti”. Tomēr jāatceras, ka **neviens TAP plāns nebūs iespējams, ja parādniekam nebūs naudas plūsmas, tas ir, netiek veikta komercdarbība, jo TAP plāna ietvaros kā viens no obligātiem priekšnoteikumiem ir kreditoru prasījumu pakāpeniska un proporcionāla segšana** (MNL 40. panta ceturtais daļas 5. un 6. punkts).

Būtisks TAP princips ir ietverts MNL 40. panta trešajā daļā, proti, plāna uzdevums ir nodrošināt, lai plānu nesaskaņojošu kreditoru ieguvums, īstenojot tiesiskās aizsardzības procesu, ir vismaz tikpat liels kā gadījumā, ja šā plāna apstiprināšanas brīdī parādniekam tiktu pasludināts maksātnespējas process. Vairāki noteikumi plānā iekļaujami tikai ar nodokļu administrācijas piekrišanu, ja nodokļu administrācija ir viens no kreditoriem.

TAP plāna saskaņošana ar kreditoriem (MNL 42. pants) notiek trīs kreditoru grupās: 1) nodrošinātie kreditori; 2) nenodrošinātie kreditori; 3) atsevišķi jautājumi vēl speciāli jāaskaņo ar nodokļu administrāciju (MNL 38. panta piektā daļa).

Šis arī ir visbiežākais „klupšanas akmens” parādnieka tiesiskajai aizsardzībai, jo **piekrišana vai nepieņemšana TAP plānam ir kreditora subjektīva tiesība – likumā nav iekļauts nekāds algoritms vai**

priekšnoteikumi, kuru gadījumā kreditoriem TAP plāns obligāti būtu jāaskaņo. Likumā noteiktā TAP plāna saskaņošana divās kreditoru grupās katrai no šīm grupām piešķir veto tiesības. Visbiežāk nenodrošināto kreditoru grupa piekrit TAP plānam, bet nodrošināto kreditoru grupa nepiekrit, jo nodrošinātajam kreditoram bieži vien ir daudz izdevīgāk uzreiz realizēt hipotēkas vai komercķīlas objektu, nekā divus vai pat četrus gadus (MNL 48. pants) gaidīt, izdosies vai neizdosies parādniekam atjaunot maksātnespēju. Ar zināmu pārspīlējumu var teikt tā: **nenodrošinātie kreditori, kuru prasījumu kopums ir, piemēram, 1 000 000 EUR, nevar panākt TAP plāna saskaņošanu, ja vienīgais nodrošinātais kreditors, kura prasījums ir, piemēram, 1000 EUR, tam nepiekrit.** Un otrādi, protams. Likumā nav paredzēta iespēja parādniekam, administratoram vai kreditoriem apstrīdēt šādu vienas kreditoru grupas atteikumu saskaņot TAP plānu. Tādējādi viena kreditora subjektīvās intereses ir pamats tam, lai TAP plāns netiktu apstiprināts.

TAP plāna saskaņošanā gan ar Valsts ieņēmumu dienestu, gan pašvaldībām (administrācijai nekustamā īpašuma nodokli) raksta autora praksē gandrīz vienmēr ir izdevies panākt VID piekrišanu TAP plānam, ja vien tas ir reāls un izpildāms.

Kā jau minēts raksta ievadā, vienīgā iespēja saglabāt vai atjaunot maksātnespēju situācijā, kurā parādnieks ir nonācis finansiālās grūtībās, ir TAP vai ATAP, turklāt pāreja uz TAP iespējama arī jau pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas. Par šo iespēju ierobežotību jau ilgstoši notiek diskusija Tieslietu ministrijas organizētajā darba grupā, ir izskanējis arī viedoklis par TAP nodalīšanu atsevišķā likumā, tas ir, varētu būt, piemēram, bankrota likums un restrukturizācijas vai maksātnespējas atjaunošanas likums.

Iepriekšējais Maksātnespējas likums tāpat paredzēja gan TAP, gan ārpustiesas TAP, bet jau pasludināta maksātnespējas procesa ietvaros kreditoriem bija trīs izveles iespējas: izlīgums, sanācija vai bankrots. Vistuvāk TAP pēc savas būtības bija sanācijas process, turklāt sanācijas plāna pieņemšanā nebija nepieciešams kreditoru balsojums pa grupām, bet gan vienkāršs balsu pārsvars kreditoru sapulcē (to-reizējā MNL 121. pants).

Ja likumdevējs nopietni vēlas pievērsties parādnieku maksātnespējas saglabāšanai un atjaunošanai, tad prioritāri ir izveidot elastīgu procedūru, kādā tiek izstrādāts un saskaņots tiesiskās aizsardzības plāns, tāpat ir jāparedz mehānisms, kā ierobežot viena kreditora subjektīvo izvēli situācijā, kad tā acīmredzami kaitē pārējo kreditoru kopumam. Iespējams, jāatmet plāna saskaņošana ar kreditoriem, tā vietā izvēloties tiesas noteikta neatkarīga eksperta atzinumu par parādnieka izstrādātā plāna realizācijas iespējām, uz ko pašauzoties tiesa apstiprina vai noraida izstrādāto plānu. Katrā ziņā nepārprotami skaidrs, ka pašreizējais regulējums neveicina parādnieka maksātnespējas saglabāšanu un atjaunošanu.

JURISTA PADOMS

Materiāls tapis
sadarbībā ar

C.J.
O.Cers & J. Jurkāns
advokātu birojs